

KAYMI KAN LLAPAN MUNDUCHAW IMANAW KAQ RUNAKUNAPAPIS DIRICHUNKUNA

QALLANAN KAQ

Musyantsikmi kaynaw kanqanta: Imanaw kaq runakunapis runam kayan. Llapantsik iwal kashqaqa iwalrni dirichuntsikkuna kapamantsik. Y tsaynaw kaptinmi trankilu, libri, kawashun dirichuntsikkunawan.

Y dirichukunata mana kasukurninpi mana alli runakunam allaapa ultrahayarqan wakin runakunata. Y tsaynaw ultrahayanqanta musyar llapan munduchaw runakuna llakikur rabiyaqayarqan. Y yapay mana tsaynaw kananpaqmi munantsik kay mundu kaynaw kananta:

Parlayta rnunashqaqa llapan yarpanqantsiknaw parlashwan llapantsik runakuna. Kriyinqantsikmannawrni irnarnanpis kriyirnin kashwan llapantsik runakuna. Ni pipis mantsakutsuntsu ni imapitapis faltapukuq kanmantsu. Mana runakuna wanayanapaq shariyta allaapa mana alli awturidakunapaq kuntran, kay paapil willamañtsik y difyindimantsik. Y tsaynaw manana kananpaq willakun llapan runakunata dirichunkunata y liyninkunata y tsaynaw shurnaqa takunantsikpaq.

Kada bis mas shumaq pasakuychaw llapan nasyunkuna huknin hukninwanpis kayananmi, nir willakun.

Nasyunis Unidas qurikayanqanchaw nasyunkunawan kunstitusyunchaw akwirduta yapay rurayarqan kaynaw runakunapa dirichunkuna kananpaq. Llapan imananaw kaq runapapis dirichunkuna kanman. Kada runaqa runanawmi rispitaadu kanman. Y runa karninmi baluryuq. Ullqupis warmipis dirichunkunachawqa iwalmi kayanman. Kada nasyunchaw adilantu kananpaqmi y kada runa mas shumaq libri kawarnin pasakunanpaqmi Nasyunis Unidas yanapamantsik.

Nasyunis Unidas qurikayanqan kaq nasyunkunam kumprumi tikuyashqa tsay urganisasyunwan kaynaw ruranapaq. Kada nasyunchawmi llapan runakunata yachatsikuyan runakunapa dirichunkunata rispi tarnin kayananpaq.

Tsay kumprumitikuyanqanta kumpliyanapaqmi kada nasyunchaw kay dirichukunata runakuna iwal kayananpaqmi willakun. Y tsaynaw kaptinmi la asimbiya giniralchaw kanan pruklamayamun Dirichus Humanusta. Kay diklarasyunchawmi llapan munduchaw imanaw kaq runakunapapis dirichunkuna kan. Y maytsay markachawpis llapan runakuna kawayanapaq kay dirichukuna kaykanqanmannaw. Ni pi runapis ni gubyirrupis kay dirichukunata yarpnin imanawpapis runakunata yachatsikuyanman kumpliyanapaq. Y may nasyunchawpis llapan runakuna kay dirichukunata musyayanapaqmi kikin nasyunninchaw y hinantin nasyunkunachawpis tukuyayapa willakuyanman. Y Nasyunis Unidaschaw kaq nasyunkunapis y tsay nasyunkunapa pudirnin kaq nasyunkunachawpis tsaynaw rurayanman.

Artikulu Huk (1)

Mayqan runapis manam pipa isklabun kananpaqtsu yurishqa. Y runa karninmi llapan runakuna iwal kayanman dirichunkunachawpis. Y yarpayta yacharninmi y allita mana allita shunqunkunachaw makurninmi runakuna huknin hukninta rispitanakur kayanman.

Artikulu Ishkay (2)

Kay diklarasyun chaw dirichukunaqa llapan runakunapaqmi kanqa imanaw kaq rasa runakunapaqpis, imanaw kaq kulur runakunapis, warmikunapaqpis, ullqkunapaqpis, imanaw kaq idyumata parlaq runakunapaqpis, ima riligyunyuyq kaq runakunapaqpis, ima pulitikaman kriyiq runakunapaqpis, imaman kriyikuq runakunapaqpis, may markayuq runakunapaqpis, waktsa runakunapaqpis, y kapuquyq runakunapaqpis, y imanaw kaq yurishqa runakunapaqpis.

Llapan runakunapa dirichunkunapis iwalmi kanman awnki nasyunninkunapa gubyirnun kaykaptinpi; u huk nasyunpa pudirnininchaw markankuna kaykaptinpi, u imanaw huk nasyunpa mandadunchaw markankuna kaykaptinpi.

Artikulu Kimsa (3)

Kada runapa dirichunmi kan kawatanapaq, y libri purikunanpaq, y mana pipis paykunata ultrahanapaq.

Artikulu Chusku (4)

Manam mayqan runapis pipa isklaabun sirwiqnin kanmantsu. Manam mayqan runatapis isklaabun kananpaq ni imanawpa rantishqan kanmantsu.

Artikulu Pitsqa (5)

Manam ni mayqan runata imayka watatanaw maqashwantsu mana kunsyinsiyannaq maqarnin rurayanmantsu pitapis.

Artikulu Suqta (6)

Llapan runakunapa dirichunkunam kan may markachawpis liykuna kanqanmannaw hustisyankuna kananpaq.

Artikulu Qanchis (7)

Hustisyankunachawmi llapan runakuna iwal kayanman. Mayqan runa kaptinpi iwalmi liykuna payta tsapanman. Y si huk awturida ninqa mayqan runatapis kaynaw ninqa: - Qampaqqa manam dirichuyki kantsu hustisyachaw. U kaynaw ninqa: - Kay runapaqqa manam hustisya kanqatsu - nishpa. Tsaynaw niptinpi llapan runakunapaqmi iwal dirichunkuna. Y tsaynaw nirninqa kay diklarasyunchaw ninqanta manam kasukuyantsu.

Artikulu Pusaq (8)

May nasyunchawpis kunstitusyun kaq liykunata u mayqan liykunatapis mana kasurnin huk runa abusakunqa runa mahinta. Tsay abusuta chaskiq runaqa dimandakunmanmi alli kaq awturidaman y tsay awturidaqa rispitatsinan dimandakuq runapa dirichunta.

Artikulu Isqun (9)

Manam ni pi awturidakuna munayninta rurarninqa huk runapa mana rasunpa kulpan kaykaptinpi tsay runata ni pwistuman ni karsilman qaykutsiyanmantsu ni nasyunninpi qarquyanmantsu.

Artikulu Chunka (10)

Llapan runakunapa dirichunkunam kanman dimandadu kayanqanta alli kaq fwischaw llapanpa puntanchaw allitsinanpaq. Y rasunpa huk runa kulpayuq kaptinqa mana alli ruranqanpi liykuna kanqanman kastigun kanman.

Artikulu Chunka Huk (11)

Dimandadu karninqa huk runa inusintillaraq asta hutsanta fwis taringanyaq. Y llapan puntanchaw hustisyata fwis ruranqanchawmi tsay runapa dirichun kanman huk musyaq runa payta difindirnin parlakapunapaq.

Huk runa imatapis ruranqa; y tsaynaw ruranqanta manana rurananpaqqa huk mushuq liy kikinpa nasyunninchaw u llapan patsachaw karninqa. Tsay runaqa ruranqanpi manam hutsapayuytsu kanman. Mana allita ruranqanpi ichiklla kastiguchawmi huk runa kanman; tsaynaw ruranqanpi mas atska kastigu kananpaq huk mushuq liy karninqa tsay atska kaq kastigutapaq manam tsay runa chaskinmantsu.

Artikulu Chunka Ishkay (12)

Mana imapis kaykaptinqa runa mahinpa kaway bidanman, ni ayllunman, ni mayqan runa manam hatikanmantsu, ni wahninman abusakurnin yaykunmantsu, ni kartanta pakayllapa liyikunmantsu. Y ullqurkurninqa runakunapa hananchaw runapa washan manam rimanmantsu. Tsaynaw abusupita runakuna tsapashqa kananpaqmi liykuna kanman.

Artikulu Chunka Kimsa (13)

May nasyunchaw kaykarninmi mayqan runapapis dirichun kan maykunachawpis purikuyanapaq, y munanqan markakunachaw takuyanapaq.

May nasyunpi u kikinpa nasyunninpi yarqusha karninpi mayqan runapapis dirichunmi kan nasyunninman kutikunapaq.

Artikulu Chunka Chusku (14)

Kikinpa nasyuninchaw qisatash y maqasha chikiqninkunapaq kaptinqa mayqan runapapis dirichunmi kanman huk nasyunman patsakunapaq mana pipis chikishqa takunapaq.

Nasyunis Unidas diklarasyunchaw ninqankunata u nasyunninpi liyninkunata mana kasukuq runapa dirichunkuna manam kanmantsu huk nasyunman qishpir aywakunapaq.

Artikulu Chunka Pitsqa (15)

Llapan runakunapapis dirichun kanmi nasyunpa syudadanun kananpaq.

Mana imapis kaykaptinqa ni pipis huk runata syudadanu kaykaptin: - Manam kay nasyunpa syudadanuntsu kanki - nintsikmantsu. Y manam michaayanmantsu huk nasyunpa syudadanun huk runa kananta.

Artikulu Chunka Suqta (16)

Imalaya runakunapis, mayqan nasyunpi, ima riligyunin kaptinpi, ulfupis, warmipis, llapan runakuna kasakuy idaman chariyaptinqa dirichunkunam kan kasarakurnin ayllunkuna kayapunapaq. Warmipapis ullqupapis iwalmi dirichunkuna kan kasarakuyanapaq. Y kasarasha kaykar rakikaskiyaptinpi dirichunkunaqa kaykan siyimpri.

Ishkankuna warmi ullqu munanakurninmi kasarakuyanman. Manan ni pipis mandanmantsu mana munanqanwan kasarananpaqqa.

Mayqan qurikashqa grupupitapis mas impurtantim warmi ullqu wamrankunawan allyu kayan. Tsaynaw kanapaqmi Dyus Yaya dispunishqa. Y tsaynaw mas impurtanti kaptinmi kada nasyunchaw allyupa favurnin liykunata kriyanman gubyirnukuna, y llapan runakuna rispitanman.

Artikulu Chunka Qanchis (17)

Mayqan runapapis dirichunmi kan imachawpis prupyataryu kananpaq, hapallan u huk susiyu runakunawan.

Mana imapis kaptinqa ni pi runapis prupidaninpi runa mahinta amalas qarqunmantsu.

Artikulu Chunka Pusaq (18)

Mayqan runapapis dirichunmi kanman imanawpis yarpakunananpaq, kunsiyinsiyen kanqanmannaw rurananpaq y ima riligyunman kriyananpaq. Y tsay dirichun pimitinman riligyun kaykanqanpi huk riligyunman y mayqan kriyinsyanchaw kaykanqanpi huk kriyinsyaman kambiananpaq, y ima riligyunchaw ima kriyinsyachaw kaykanqanta hapallanpi, wakin runakunawanpi, kallichawpi, u wahi rurinchawpi yachatsikurnin, imanawpapis rurarnin, imanawaq adurarnin, y riligyunpa liyninkunata qatirnin kananpaq.

Artikulu Chunka Isqun (19)

Mayqan runapapis dirichunmi kanman yarpanqannaw parlananpaq. Y manam ni pipis tsay yarpanqanta piñapanmantsu. Y ima kriyinsya imanaw kanqanta musyayta munarninmi mayqan runapis istudiyayta pwidinman, y mayqan kriyinsyapaq willakuykunata chaskiyta pwidinman, y kikinpa kriyinsiyantapis yachatsikuyta pwidinman radyupapis piryudikupapis y tukuytaya muduspapis kikinpa nasyunninchawpi y huklaa nasyunkunachawpi.

Artikulu Ishkay Chunka (20)

Mayqan runakunapapis dirichunmi kanman imapaqpis qurikayananpaq y ima huntakayanqanchaw susiyu kayananpaq. Y tsay qurikayanqancha kanman manam pipa kuntran sharkuyanapaqtsu.

Manam ni pipis ubligadutsu kanman qurikayanqanchaw susiyu kananpaq.

Artikulu Ishkay Chunka Huk (21)

Mayqan runakunapapis dirichunmi kanman diputadu karninpi nasyunninkunapa gubyirnunchaw awturida kayananpaq. Kikinkunalla u paykuna akrayashqan riprisintanti runakuna yaykuyanman.

Iwalmi llapan runakunapa dirichun kanman ima ubra publikutapis gubyirnu rurancanta rurayanapaq.

Mayqan nasyunchawpi runakunapa munayninchaw kaykarninmi gubyirnu pudiryuq kananpaq. Y kada bis rasunpa kaq iliksiyun kaptinmi runakuna munayanqanta niyanman gubyirnu rurananpaq. Y iliksiyunchawqa llapan runakunam butayanman warmipis, uliqupis, y imanaw kaq runakunapis. Y manam ni pipis musyanmantsu mayqanpaq butun kanqanta.

Artikulu Ishkay Chunka Ishkay (22)

Llapan runakuna kay patsachaw kawarnin kayaptinmi dirichun kanman siguuru susyalninkuna kananpaq. Y tsaynaw kananpaqmi mas kapuquyuq nacyunkuna yanapayaptin kada nasyun gubyirnu kapuquyuq kanqanmannaw rurannan. Y tsaynaw gubyirnu ruraptinmi llapan runakuna kada bis mas shumaq pasakuyebaw, saluryuq kawayanan, y pwidiyanqanman ima prufisyunyupis kawayanan.

Artikulu Ishkay Chunka Kimsa (23)

Llapan runakunapa dirichunmi kanman aruyyuq kayananpaq. Y munayanqan aruyta akrayanman. Y aruyanqanchaw mana rurayta pwidingantaqa ni swiildunta uqrananpaqqa manamruranmantsu. Y kada nasyunchawmi liykuna kanman runakuna mana aruynaq kayananpaq.

Iwal aruychaw kayaptinqa iwalmi hurnalninkuna kanman mayqan runakunapapis.

Mayqan aruq runapapis dirichunmi kanman sigun imachawpi arun kanqanmannaw paqun kananpaq. Y tsay pagunmi paqtanan kikin, warmin, y tsurinkuna alli pasakuychaw kawayananpaq. Y tsay ganancan mana paqtaptinqa nasyunninpa gubyirrunmi imawapis ayudanman tsay runata.

Y mayqan aruq runakunapapis dirichunmi kanman sindikatu di aruyta furmayanapaq, u sindikatu kaptin tsayman qurikayananpaq. Y tsay sindikatuqa imapis. kaptin aruchaw runakunata difyindinapaq.

Artikulu Ishkay Chunka Chusku (24)

Mayqan runapapis dirichuyunmi kanan aruy uurata kumplirskirqa shuntakunapaq. Y tsay aruy uuraqa huk hunaq kumplitullam kanman. Y bakasyunninpi sigun tyimpu arunqanmanmi pagaadu kanman.

Artikulu Ishkay Chunka Pitsqa (25)

Mayqan runapapis hurnalninmi paqtan kanman alli pasakuychaw kikin, warmin, y tsurinkuna kawayananpaq. Y hurnal ganancanmi paqtanman mikuyinkunapaqpis, llatapankunapaqpis, wahinpaqpis, y qishyarnin hampitsikuyanapaqwan y sirbisiyuy publikuta paganapaqwan. Y arun mana kaptinqa u qishyaptinpi, u inbaalidu tikraskiptinqa, u byuda kaptinqa, u awkisyaptinqa, u imanawpapis mana aruyta pwidiptinqa mayqan runapapis dirichunmi kanman siguuru susyalnin mantininapaq.

Wawayuq byuda warmikunapaq y waktsa wamrakunapaq nasyunninchaw gubyirnupa liyninkuna kanman wanayanqanmannaw yanapanapaq. Lihitimu wamra kaptin u mana lihitimu wamra kaptinpi llapan wamrakunapapis dirichunkuna iwalmi kanman.

Artikulu Ishkay Chunka Suqta (26)

Mayqan runakunapapis dirichunmi kanman istudyayanapaq. Y istudyuqa dimbaldillam kanman asta primaryata ushyanganyaq. Y llapan wamrakuna primaryata istudyayanapaqqa ubligatoryum kanan. Sinuqa multadum kanman. Ima prufisyunpaq istudyayanapaqqa llapan runakunapapis iwalmi dirichun kanman. Y sigundayachaw u unibirsidachaw istudyuqa mayqan runapaqpis sigun yachaynin kanqanmannawmj kanman.

Y istudyukunaqa kanman runakuna kada bis mas imatapis yachakurnin rurarnin kayananpaq, y runa mahinpa dirichunkunata kada bis mas rispitarin kayananpaq. Y tsaynaw yachakushqa karninmi mayqan nasyun runakunapa, mayqan rasa runakunapa, mayqan riligyunyuy runakunapa kustumbrinkunata kumprindirnin mana chikinakushpa kuyanakur llapan runakuna pasakuyanman. Y tsaynaw shumaq pasakuychaw kaykarninqa Nasyunis Unidaswan kada nasyunmi yanapanakuyanman llapan munduchaw nasyunkuna huknin hukninwan mana chikinakur trankilu kayananpaq.

Papaninkunapa dirichunmi kanman tsurinkunapa istudyunkunata akranapaq.

Artikulu Ishkay Chunka Qanchis (27)

Mayqan runapapis dirichunmi kanman viladachaw ima tushukuna, musikukuna kaptin tsaychaw kayananpaq. Y syintifikukuna imatapis rurayanqakunatam mayqan runakunapis aprubichayanman.

Mayqan runapis diskuta, libruta, imatapis invintakurnin ruraptinqa liykunam kanan tsay rurancanpita pursintahi pagayanapaq, y rasunpa pay rurashqa kanqanta llapan runakuna musyarnin rispitanapaq.

Artikulu Ishkay Chunka Pusaq (28)

Llapan mundu nasyunkunachawmi kay diklarasyunchaw dirichukuna patsakashqa kanqa llapan runakunapapis kay diklarasyunchaw dirichunkuna ningannaw kawayananpaq.

Artikulu Ishkay Chunka Isqun (29)

Runa mahinkunapa dirichunkunata rispitananpaqqa mayqan runapapis dibirnin kan. Y tsay dibirninkunata kumplirninmi rasunpa alli runa kayta yachakushqa kanman.

Kay diklarasyunchaw dirichukuna ningannaw kawaykarninmj llapan runakuna ubidisikuyanan nasyunninchaw liykuna kanqanta. Y wakin runakunapa dirichunkunata rispitananpaqmi, shumaq pasakur runakuna kawayananpaqmi, urdin publikuta wardananpaqmi, y allaapa mana allita runakuna mana rurayanapaqmi tsay liykunata gubyirnu rurashqa.

Kay diklarasyunchaw Nasyunis Unidas nishqa dirichukunapa kuntraqa huklaayapa ni pi runapis manam rurayanmantsu.

Artikulu Kimsa Chunka (30)

Kay diklarasyunchawqa manam ni imapis kantsu mayqan nasyunpis mayqan grupu runakunapis ni mayqan runapis runa mahinkunapa dirichunkunata mana micharnin kayananpaq.